

les terres / --- / roques caygueren», JRoig (*Spill*, 1408). Un eiv. «*tertiró*: temblor» (PzCabr.), del qual convindria precisar el sentit, sembla ser reducció (se-ria fonètica normal) de *terra-tiró* (-ATIGNEM), on -*trè-mol* fou substituït per un equivalent, derivat de *tirar*.⁵

Acabem notant que *terremoto* no és el mot popular a tot Itàlia; car en el Sud s'usa dialectalment una combinació paral·lela a la catalana: *terra-tremare*; així a Sicília i altres zones,¹⁴ i allí fins i tot s'usa com a expressió ponderativa de l'estremir-se violent d'una persona: Pirandello escriví en una seva comèdia en sicilià: «quannu me muglieri mi jittà 'nfacci pi trìa ['mi buttò in faccia per te'] sta stissa cisa - ca era veru - iu t'addifinnìvu ['defensava'] e la fici *terratrimari* e stari zitta!» (*Liola* III, ed. 1958, p. 734; ed. Mangò, p. 370).¹⁵ Ara bé, això va deixar un curiós descendent, manllevat pel francès comú: *tintamarre* 'terrastall, terratrèmol', documentat des de 1496, així com en Rabelais (Sainéan, *La Langue de Rab.*, 110ss.) i en Montaigne: «Socrate répondait à Alcibiade, s'étonnant comme il pouvait porter le continuèl *tintamarre* de la tête de sa femme», «une fort grosse cloche sonne tous les jours l'Ave Maria: ce *tintamarre* effraye ma tour même ---», *Essais* III, xiii, p. 327; I, xxiii (n. 63 de la p. 408).

És clar que serien els angevins tornant del regne de les Dues Sicílies que dugueren aquest mot a França amb caràcter afectiu, de la terra clàssica dels terratrèmols i volcans: hi hagué dissimilació de *tertre-mare*, primer *r-r-r* > *n-r-r*, després *n-zero-r*. Substantivació francesa d'un infinitiu italià tal com *des raccontars* <³⁰ it. *raccontare*; substantivació i dissimilació com en *carnevale* < *carne-levare*.

Així redimeix el nostre diccionari català d'una xocant llacuna la ciència etimològica francesa (que tan sovint... bada); car són estranyament insostenibles les coses que diuen de *tintamarre* els especialistes del francès: «scheint Ableitung von *tinter* 'läuten' [d'això en diem en català *tocar campanes!*]; zweite Teil des Wortes, unklar» (Gamillscheg, *EWFS*), «mot composé de *tinter* et un élément obscur ou expressif» (Bloch i Bloch-Wartburg). Ja vaig anticipar quelcom d'això en una conferència meua de 1968 a la Univ. de París, però no sé que ho hagin recollit — *Catalanica non leguntur: zum Glück*, Herr Straka.¹⁵

¹ Bof., 391, p. 406.66, fets de 1374; en l'anomenat apèndix, § 2, probt. redactat després de la mort del rei, però en conjunt el text no sembla ser, o no gaire, posterior a 1400. — ² Lab. 1840 porta *terreny* com antic; en l'ed. de 1864 se li afegeix l'acc. adj. indígena, del «terreno». Després *terreny* subst. apareix ja en molts escriptors de pertot, i en les obres de Fabra ja no se'n registra d'altra. — ³ Assenyalat pel Du C. sense cita. Verificant, comprovo que es tracta d'un doc. de Verona de l'any 954: «oratorium --- cum scala marmorea duobus cubucellis [!], uno *terrineo* et alio solaratio», Du C., ed. Niort, VII, 512b28. — ⁴ Potser el creà Lucreci, que l'usà en una bona fi d'hexàmetre, com a substantiu per al gènere humà: «quam silvestre genus capiebat *terri-genarum*»; després abunda en Virgili, Ovidi, Silius

Itàlicus etc., i Tertullia, també poeta al capdavant, sembla adaptar per al seu ús el *terrigena est serpens* de Silius. L'únic prosista és Ciceró (*De Divinatione: «terrigenam, herbigradam --- potius quam hominum more, cochleam dicere»*); però ell i tot, segons Forcellini segueix els mots d'un poeta. Els glossaris llatins el recullen bastant (traduint *αὐθυγενής, γε-γενής*, CGL VII, 543), però bé ho havien de fer per explicar els poetes. — ⁵ MrnVayreda, que en *Sang Nova* escriu sempre -y- en els mots com *paya, fuya*, imprimí sempre *terralloner*, infra. — ⁶ No de *TERREOLA (*AlcM*) no sols perquè és inseparable de *terrerola*, sinó per impossibilitat fonètica (hauria donat **terriola* segons fonètica catalana). — ⁷ Per a fins comparatius és útil Dony et Bragard, *Vocab. technologique du tueur de terre plastique*, való. — ⁸ Car la que dóna de la traducció dels *Usatges* de fi S. XIII és falsa: diu: «deu-lo-li provar e deu donar testimonis d'aquel *terretori* en que sta aquel qui'ls dóna, si dons fores aquell *terretori* se deu menar aquell plet», *AIEC* I, 297.6. — ⁹ O. C. 1960, p. 1050: '*boca terrosa* les unes, *boca badada* les altres'; per a la barbàrie del «corrector de català», que va fer imprimir en l'edició d'O. C. (1960, pp. 158-160) «*bocaterroses* o *badades*», amb desvergonyit menyspreu per al llenguatge de Maragall, i deixant un text absurd (amb *badades* sense sentit), veg. *LleuresC*, 48, n. 9. — ¹⁰ *AlcM* no puntua i ho pren per l'adjectiu *terros* epítet de *tarquim*, guiant-se pel *verge* precedent. Possible, però gens versemblant, car seria una redundància sense solta, puix que en tot llot o tarquim hi ha terra: la construcció juxtapositiva és en massa en JRoig, aquí tripartita; que la creació d'Adam es féu de gleva és lloc comú literari, i en català mateix *terros* és símbol emfàtic de la terra conradissa: *la gent del terròs*. Diguem de pas que aqueix *manant* ens fa nosa, no essent el comandament atribuït típic de l'ésser humà com ho és l'articular mots i conversar amb altres (*dient, parlant*); com que també *home* escau més a l'estil de Roig, i és la forma que usa pocs versos més avall, tot i que Chabàs no hi indica cap variant, sembla que hauria hagut de llegir «féu l'hon' anant ---»: caminar, altre atribuït humà oposat a la immobilitat del terròs. — ¹¹ Potser encara hi hem d'afegir uns NLL que aplega Polge (*Mél. Phil. Gersoise*, 1960, 56): a dues localitats del Gers *Tourruc* «motte pré-historique» i un «tumulus» inexplorat, *Terruc* una mota feudal en el Cartulari de Sorde (*H-Pyr.*), més altres microtopònims del Gers, *Terruc* i *T(ou)rraque*. En tot cas tenim confirmació gascona per altres fonts: bearn. *tarroc* m. «motte de terre morceau de sucre» (Lespy-R., Palay); *taròk*, Rohlf's a l'alta vall d'Aspa (*Le Parler de Lescun*), *tourroc* «motte de terre» a l'alta vall de Bigorra (Rouch-Camelat), id. i *estourrouc* «écraser les mottes» a la vall d'Arrens (L. Paret, 17). En tot cas hi ha el *Pic de Tourroc* en el terme de Bramevaque, districte de Banheres de B. — ¹² Vegeu-ne la rica col·lecció toponímica publ. p. *Euskera* III, 82ss. Només en pocs casos, i